MAURİCE BLANCHOT

HAM SÖZ, HAS SÖZ

.....

Mallarmé'ye bakılırsa «sözün iki hali vardır, burada ham ya da dolaysız orada hass. Hoş bu ayırımın kendisi de pek işlenmemiştir ama kavramılması gene de güçtür, çünkü Mallarmé mutlak biçimde ayırdığı şeyleri aynı tözden saymaktadır, onları tanımlamağa çalışırken gelmiş aynı sözcüğe dayanmıştır : sessizliğe. Salt sessizliktir ham söz : «... insan sözünü değiş etmek için parayı elkişinin cebine sessizce bırakmak ya da almak yeter...». Sessiz çünkü sözcük yoktur ortada; değiş tokuşa giren birşey olmaksızın yapılan değiş tokuş edimi var; öylesine değiş tokuş devriminden daha gerçek olan hiçbir şey yok, oysa böylesine bir değiş tokuş hiçe eşittir. Şaire araması için emanet edilen söz için de geçerlidir aynı gözlem, bütün gücü varolmamaktan gelen, bütün utkusu kendi varolamayışında herşeyin varolmayışını canlandırmak olan sözdür bu : gerçekdışı, kurmaca dil, bizi yapıntıya sürükleyen, sessizlikten doğan sessizliğe dönem dil.

Ham söz «nesnelerin gerçekliğiyle ilintilidir». «Anlatmak, öğretmek, giderek betimlemek» bize nesneleri varoluşları içinde verir, onları temsil eder, yeniden var eder. Sözün hası ise uzaklaştırır, ortadan kaldırır nesneleri, anıştırmacıdır hep, telkin eder, anıya getirir. Ama «bir doğa olgusunu» yok kılmak, üstüne üstlük bu olmayış yoluyle onu kavramak, onu etitreşimi azalta azalta yokoluşun sınırına nerdeyse varmışken başka bir ses perdesine aktarmaksa nedir öyleyse? Konuşmaktır herşeyden önce, aynı zamanda da düşünmek. Düşünce katışıksız sözdür. Düşüncede en üstün dili görmek gerekir. Ne var ki, o üstün dile dillerin çeşitliliği arasından bakarsak ancak kusuru çarpar gözümüze : «Düşünmek takıp takıştırmadan fısıldamadan yanmaktır, kendiliğinden anlaşılan ama ölümsüz sözdür, dillerin çeşitliliği, aynı hakikatın mühürlediği değişik sözcükler olmasına engel değildir, düşünceyle hakikat birdirr (Cratylus'un ülküsüdür bu, özdevimlik yazının da tanımı). Bu durumda en güzel düşünce dilinin şiir dili olduğu ileri sürülmüş, anlam, katışıksız kavram, düşün şairi kaygılandırmalı, denmiştir, ancak bu kaygı kurtarır bizi nesnelerin ağırlığından, doğa adlı biçimsiz yığından. «Şiir düşünün yakınıdır».

Oysa ham söz hiç te ham değildir. Yeniden var ettiği şey burada değildir aslında. Mallarmé «ince kağıda... ağaçların özünlü, yoğun ormanını sokmak» istememektedir. Ağaçın en yabancı olduğu şey gündelik dilde geçen ağaç sözcüğüdür. Hiçbir şeyi adlandırmayan, yeniden varetmeyen, hiçbir şeyin içinde canlanmadığı sözcük, sözcük bile olmayan sözcük, kullanılır kullanılmaz ortadan kalkan. Haalğa bundan daha çok yakışan, sessizliğe bundan daha yakın ne vardır? Doğrudur, «işe yarar» ham söz. Açık ki bütün ayrım da burada : kullanmalıktır, yararı vardır; onun yoluyle yeryüzünde durur, yeryüzüne yaşamına, ereklerine dile geldiği ve bu ereklere ulaşma kaygısının üstümüze çöktüğü yaşama varırız. Katışıksız bir hiç, giderek hiçlik, ama eylem halinde, çalışan kuran - olumsuz ve sessiz ama bir işe yarama kaygısına evriliveriyor.

Bu bakımdan tam ters yöndedir has söz. Kendini kendine dayanarak kabul ettirir, ama kendinden başka birşey kanbul ettirmez. Bütün düşüncelerden, yaşamın ilk öğesi olan kab